

Ansökan om stöd till förstudie för våtmarksrestaurering

Bakgrund till satsning på våtmarker i biosfärområdet

Biosfärområde Blekinge Arkipelag är utsett av Unesco för dess höga natur- och kulturvärden. Den ideella föreningen Blekinge Arkipelags uppdrag är att bevara dessa värden och att parallellt stödja hållbar utveckling av mänskliga samhällen och verksamheter. Bevarande och utveckling, människa och natur, ekonomi och ekologi ska kunna gå hand i hand i utvecklingsinsatserna. Föreningens projekt och aktiviteter sker i nära samarbete med kommunerna Karlskrona, Ronneby och Karlshamn, Länsstyrelsen i Blekinge samt en engagerad allmänhet.

Fram till 2020 arbetar föreningen bl a med temat "Hållbart lantbruk" där styrelsen gemensamt med huvudmännen vill bidra till anläggandet av fler våtmarker, stötta utvecklingen av en modell för optimal konstbevattning, utvärdera digitala hjälpmedel för betesdjurskötsel i skärgården och titta på hur avsättningen av lokalproducerade livsmedel kan öka lokalt och bli mer lönsam

Blekinges kust är via länets många vattendrag förbundna med jordbruks- och skogslandskapet. Närsalter och humusämnen bidrar därför negativt till Östersjöns vattenkvalitet och problemen med bl a algblomning och bottendöd. Mänsklig historisk påverkan på naturliga våtmarker, vattendrag och svämplan har varit stor och behovet av restaurering och anläggning är stort.

Sammanfattande projektbeskrivning

Föreningen Blekinge Arkipelag vill bidra till en förbättrad vattenkvalitet i biosfärområdet. Genom en kort förstudie vill föreningen klarlägga var restaurerade/anlagda våtmarker skulle göra störst nytta och om det är kommuner eller privata markägare man behöver samverka med vid en framtida restaurering. Projektet syftar också till klargöra vilka övriga aktörer man skulle kunna ta hjälp av för att utföra åtgärderna och vilka

projektmedel/våtmarksresurser som skulle kunna komma ifråga vid ett genomförande.

Syftet med restaureringen av våtmarker är att förbättra vattenkvaliteten i (de kustnära delarna av) Östersjön. Närsaltsretentionen behöver bli högre för att algblomningen i biosfärområdet ska avta - en viktig del för kustvattnets fortsatta leverans av olika ekosystemtjänster. Förutom den omedelbara effekten på växt- och djurliv bidrar minskad övergödning och algblomning till bättre förutsättningar för friluftsliv och naturturism under de varma delarna av säsongen. Ett annat syfte är att våtmarksrestaurering bidrar till bättre grundvattenbildning och minskad humustransport till kustvattnet. På vissa platser kan åtgärderna dessutom vara till stor nytta för naturbete och lekande kustgädda och dessutom, med ökning av den biologiska mångfalden, ge bättre förutsättningar för rekreation genom t ex fågelskådning.

Med Blekinge Arkipelags förstudie hoppas vi alltså kunna identifiera platser, arbetssätt, finansiering och samverkansparter som bidrar till att fler våtmarker under de närmaste åren anläggs där de gör störst nytta ur nämnda perspektiv.

Projektets målsättningar och syfte

Ytterst syftar projektet till att göra våtmarksrestaureringar inom biosfärområdet enkelt för alla inblandade parter. Det tror vi det blir genom att uppnå följande målsättningar:

Mål 1. Studera närliggande exempel på väl genomförda våtmarksrestaureringar. **Syfte:** Att få bättre kunskaper om viktiga delar i processen att anlägga/restaurera våtmarker.

Mål 2. Att skapa en bruttolista. **Syfte:** Att sondera vilka aktörer som kan utföra restaureringsåtgärder och för vilka kostnader.

Mål 3. En inventering av möjliga ekonomiska resurser för restaureringsåtgärder. **Syfte:** Att kunna erbjuda markägare ett finansieringsalternativ som motsvarar 100% av restaureringskostnaderna.

Mål 4. En inventering av platser inom biosfärområde Blekinge Arkipelag där våtmarker skulle kunna restaureras med största möjliga positiva effekt. **Syfte:** Att inom en snar framtid kunna bidra till restaurering av våtmarker på platser i biosfärområdet där närsaltsretentionen ger stora effekter på vattenkvaliteten i (de kustnära delarna av) Östersjön samt för förbättrad grundvattenbildning, stärkt biologisk mångfald och nya rekreativa möjligheter. Även syftet att minska humusmängden i vattensystem som avvattnar skogsområden, att utjämna flödesvariationer i vattensystemen och att ta fram nya reserver för jordbrukets bevattningsbehov kan komma ifråga.

Mål 5. Att lära mer om hur och på vilka platser våtmarksrestaurering med fördel skulle kunna kombineras med naturbete och lekplatser för gädda

(gäddfabriker). **Syfte:** Att kunna restaurera våtmarker med största möjliga nytta även för naturbete och kustlekande gäddbestånd.

Mål 6. Att dialoger om möjliga våtmarksrestaureringar kan inledas med berörda kommuner, Länsstyrelsen i Blekinge och markägare. **Syfte:** Att föreningen Blekinge Arkipelag knyter kontakter som förbereder för ett genomförandeprojekt där våtmarksrestaurering blir en enkel sak för markägare och andra parter.

Miljömål och kvalitetsnormer

Projektet syftar till att underlätta anläggande och restaurering av våtmarker. På så vis har detta projekt i sig bara en indirekt påverkan på miljökvalitetsmålen. När åtgärderna så småningom genomförs bidrar de primärt till följande mål: Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Myllrande våtmarker, Ett rikt odlingslandskap, Ett rikt växt- och djurliv. Till viss del kan det handla om var restaureringarna eller anläggningarna av nya våtmarker görs, åtminstone med hänsyn till målen Levande sjöar och vattendrag samt Ett rikt odlingslandskap.

Den gemensamma vattenförekomst som på sikt primärt gynnas av projektets genomförande är Blekinges kustvatten. I dagsläget uppnår kustvattnet inte en god kemisk status och i bästa fall en måttlig ekologisk status. Projektet skulle bidra till att komplettera och koppla ihop med flera åtgärder i vattenförvaltningens åtgärdsprogram för att minska övergödningen i Blekinges kustvatten.

Projektets förväntade resultat

Föreningen förväntar sig att denna förstudie ska klarlägga kloka arbetssätt för att på enkelt vis samverka med markägare och finansiärer för restaurering/nyanläggning av våtmarker inom biosfärområde Blekinge Arkipelag. Projektet förväntas peka ut några potentiella platser där ett arbete skulle kunna påbörjas under våren/sommarhalvåret 2019. Vi räknar med att möten mellan projektledare, expertis och markägare ska öka efterfrågan på restaurerade våtmarker och att man som markägare ska se att det finns ett finansiellt och administrativt stöd att få, förhoppningsvis direkt genom Blekinge Arkipelag.

Projektet förväntas därför också utröna en fortsättning för hur våtmarker restaureras med störst effekt under de närmaste åren. Kunskap och medvetenhet hos deltagande parter (kommun och privata markägare men även hos allmänheten) kring våtmarkens olika positiva effekter förväntas stiga lokalt. Den primärt förväntade effekten av projektet är dock att arbetet

kort efter genomförande fortsätter och att ett antal åtgärder för restaurering av våtmarker i området utförs. Effekterna av detta i sin tur är alla de positiva resultat som fungerande våtmarker för med sig (nämnda ovan).

Samhällsnytta, information och resultatspridning

I våra sociala medier, på vår hemsida och i vårt nyhetsbrev kommer vi att kungöra hur viktig vattenresursen är, hur den tas om hand genom våtmarksrestaurering och de positiva effekter restaureringarna har samt vilka framsteg som görs i projektet. Detta leder sannolikt till en högre kunskap och medvetenhet om vikten av åtgärderna och statusen på vattenresursen och den biologiska mångfalden.

En annan samhällsnytta med projektet är att avståndet mellan de grupper som är inblandade i en våtmarksrestaurering krymper (vilket kan innebära mindre prestige mellan markägare, Länsstyrelsen, finansiärer, kommuner, Blekinge Arkipelag och nyfiken allmänhet). Detta är, förutom i åtgärderna för våtmarksrestaurering, också positivt i andra sammanhang. En önskad effekt av projektet är som nämnt att nya/restaurerade våtmarker kan bidra till flera av de regionala och nationella miljömålen samt till Agenda 2030 globala mål för hållbar utveckling. Där Blekinge Arkipelag bidrar till sådana åtgärder kommer vi i samverkan med markägare att använda de restaurerade platserna som en besökspunkt för t ex fågelskådning, undervisning och kunskapspridning.

Projektresultaten sprids och presenteras främst via föreningens hemsida (www.blekingearkipelag.se), men även via vårt nyhetsbrev och våra sociala medier. Under projektets avslutningsfas arrangerar vi ett informationstillfälle för de parter som varit inblandade under projektets gång och för potentiella partner i framtida åtgärder, även nyfiken allmänhet kommer att bjudas in. Resultaten av projektet kommer också att presenteras i en rapport som läggs på hemsidan och som vi kan länka till i sociala medier. Rapporten är tillgänglig att, liksom annan information om projektet, spridas och tas del av för den som önskar. Den kommer dessutom att skickas ut till ett nätverk av aktörer som har anknytning till föreningens verksamhetstema "Hållbart lantbruk" 2018-2020, som sannolikt inspirerar till att fler markägare ser möjligheterna till egna våtmarksrestaureringar.

Projektbudget

Sökt LOVA-bidrag: 135000 kr

Projektets totala kostnad: 170000 kr

Sökt Lokalt utvecklingsbidrag (Sydost-LEADER): 35000 kr

Kostnadsspecifikation:	2018 (dec)	2019 (jan, feb)
Löner:	45000	90000
Kontor, ink dator och tele	4000	8000
Möten och infospridning	10000	10000
Körersättning	1000	2000
	60000	110000
Totalt: 170000 kr		

Uppföljning och utvärdering

Projektrapporten blir en utvärdering över vilka mål och syften som uppnåtts och i vilken utsträckning. När förstudien är avklarad är det föreningens målsättning att gå vidare med ett genomförandeprojekt där förstudierresultaten används och på detta sätt följs upp. Att genomföra restaureringsåtgärder i enlighet med förstudien blir i sig en uppföljning och en spridning av projektets resultat.

Mål 1. Studera närliggande exempel på väl genomförda våtmarksrestaureringar. **Syfte:** Att få bättre kunskaper om viktiga delar i processen att anlägga/restaurera våtmarker.

Utvärdering: Vilka närliggande exempel har studerats? Vilka kunskaper har erhållits härigenom?

Mål 2. Att skapa en bruttolista. **Syfte:** Att sondera vilka aktörer som kan utföra restaureringsåtgärder och för vilka kostnader.

Utvärdering: Har en lista skapats? Vilka aktörer kan komma ifråga? Till vilka priser?

Mål 3. En inventering av möjliga ekonomiska resurser för restaureringsåtgärder. **Syfte:** Att kunna erbjuda markägare ett finansieringsalternativ som motsvarar 100% av restaureringskostnaderna.

Utvärdering: Vilka möjliga ekonomiska resurser har projektet funnit aktuella? Kommer dessa att kunna svara för 100% ersättning av markägarens restaureringsåtgärder? Hur kan föreningen Blekinge Arkipelag bidra med administration och stöd i restaureringsprocessen?

Mål 4. En inventering av platser inom biosfärområde Blekinge Arkipelag där våtmarker skulle kunna restaureras med största möjliga positiva effekt.

Syfte: Att inom en snar framtid kunna bidra till restaurering av våtmarker på platser i biosfärområdet där närsaltsretentionen ger stora effekter på vattenkvaliteten i (de kustnära delarna av) Östersjön samt för förbättrad grundvattenbildning, stärkt biologisk mångfald och nya rekreativa möjligheter. Även syftet att minska humusmängden i vattensystem som avvattnar skogsområden, att utjämna flödesvariationer i vattensystemen och

att ta fram nya reserver för jordbrukets bevattningsbehov kan komma ifråga.
Utvärdering: I vilken utsträckning har en platsinventering gjorts? Vilka platser har man funnit och vilken inbördes prioritet har de? Vilka positiva effekter skulle det ha att utföra restaureringsåtgärder på de funna platserna?

Mål 5. Att lära mer om hur och på vilka platser våtmarksrestaurering med fördel skulle kunna kombineras med naturbete och lekplatser för gädda (gäddfabriker). **Syfte:** Att kunna restaurera våtmarker med största möjliga nytta även för naturbete och kustlekande gäddbestånd.

Utvärdering: Vilka av de potentiella restaureringsplatserna skulle kunna ha stora positiva effekter för naturbete och gäddlekplatser? På vilket/vilka sätt? Hur tar man bäst hänsyn till det under en framtida restaurering?

Mål 6. Att dialoger om möjliga våtmarksrestaureringar kan inledas med berörda kommuner, Länsstyrelsen i Blekinge och markägare. **Syfte:** Att föreningen Blekinge Arkipelag knyter kontakter som förbereder för ett genomförandeprojekt där våtmarksrestaurering blir en enkel sak för markägare och andra parter.

Utvärdering: Har en dialog inletts med ovan nämnda parter? Hur har man gemensamt planlagt riktning och förutsättningar för ett genomförandeprojekt? Hur kommer förstudien och dialogerna att underlätta framtida åtgärder?

Omvärldsbevakning

Blekinges historiska påverkan på naturliga våtmarker har varit förödande stor under 1900-talet. Så här skriver man i sammanfattningen av Länsstyrelsen i Blekinge läns våtmarkspolicy:

”Blekinge är ett våtmarksfattigt län där närmare 90 procent av våtmarkerna har försvunnit genom mänsklig påverkan sedan slutet av 1800-talet. Detta har kraftigt försämrat vattensystemets reningsförmåga, vilket främst har medfört ett ökat växtnärläckage till östersjön. De försvunna våtmarkerna har också försämrat den biologiska mångfalden.

Genom att anlägga och/eller restaurera ändamålsenliga och kostnadseffektiva våtmarker på rätt plats i landskapet kan vattensystemets reningsförmåga förbättras och den biologiska mångfalden öka. Detta kommer att ge möjlighet att uppfylla EU´s ramdirektiv för vatten samt de miljökvalitetsmål, nationella och regionala som Sveriges riksdag respektive länsstyrelsen har antagit”.

Vattenresursen har i Sverige ofta tagits för given och Blekinge är inget undantag. Oavsett om man menar vårt bräckta kustvatten eller sötvattnet i våra många sjöar och vattendrag så har både dess förekomst, dess kvalitet och vårt dagliga användande av det varit en självklarhet. Bara under den senaste 30-årsperioden har denna självklarhet börjat naggas i kanterna.

Övergödningen och den påföljande algblomningen i kustzonerna, sjuka arter och minskad biologisk mångfald, fallerande ekosystemtjänster, en ökning av plast- och läkemedelsrester och under senare år även uttorkning under sommarhalvåret har gjort att vi lite till mans fått upp ögonen för vattenresursens faktiska värde. Även om vi vet att den är en nödvändig förutsättning för allt liv så blir det ännu mer påtagligt för oss hur vi hänger ihop med vattnet i sjöar och hav, hur våra verksamheter påverkar vatten och vad vi kan göra för att förhindra olika oönskade scenarion. Även om medvetenhet och kunskap på detta område ökar så kan åtskilligt ännu göras för att svenska och blekingska samhällen ska se hur vatten- och markanvändningen sammanhänger med vattnets förekomst och kvalitet.

Om de senaste årens mer extrema vädertyper är ett utslag av växthusgasernas klimatpåverkan, kan Blekinge behöva förbereda sig på att oftare drabbas av torka under sommarhalvåret och att oftare drabbas av ymnig nederbörd under vinterhalvåret. Avgörande då kan vara att utjämna flödena i våra många bäckar och åar, både för livet i Östersjön och för livet i vattendragen. Lyckas vi behålla vatten i större utsträckning under torrperioder kan det också gagna det levande odlingslandskapets vattenförsörjning. Att det kustnära vattnet inte blommar av giftalger under sommarhalvåret kan vara avgörande för de stora satsningar som görs i Blekinge för ökad natur-/outdoorturism. Själva parollen för blekingeturismen, "Underbara vatten" rimmor illa med badplatser där vattenstatusen är minst sagt tveksam eller där ornitologers och sportfiskares besöksmål drabbas av arters ökade sjuklighet och dödlighet. Mot bakgrund av hur turismen växer som näring för svensk arbetsmarknad och ekonomi, kan våtmarker spela en direkt roll för länets arbetstillfällen och demografiska utmaningar.

Världens ca 700 biosfärområden har fått i uppdrag att se över hur man kan bidra till implementeringen av Agenda 2030. Restaurerade och väl fungerande våtmarker bidrar på flera sätt till de globala målen för hållbar utveckling, bland annat mål 14 Hav och marina resurser och mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald. Även mål 3 Hälsa och välbefinnande samt mål 6 Rent vatten och sanitet för alla är direkt förbundna med de positiva effekter som fungerande restaurerade våtmarker har.

För Blekinge Arkipelag,

Koordinator Mattias Holmquist